

Lärarens och journalistens uppgift är att förenkla och förklara – men också att krångla till och göra världen mindre svart-vit. När demokratiska värden allt oftare ifrågasätts behövs en mångfald av perspektiv mer än någonsin.

Karin Södergren

Karin Södergren
tf chefredaktör

kämpar hårt för att förmedla demokratiska värderingar till våra barn räcker det inte. Även politiker, organisationer och civilsamhället behöver hjälpa till.

Sedan jag blev chefredaktör för två år sedan har det politiska samtalet förändrats, subtilt men ändå fullt märkbart. Tonen mellan dem som debatterar en fråga offentligt har hårdnat. Lyssnandet och de eftertänksamma, prövande replikerna har blivit färre. Man slår varandra i huvudet med ord, det viktigaste verkar vara att skrika högst. Inte minst märks detta i skoldebatten.

MARIANNE LILJENBERG

EU-VALET BLIR EN mätare på hur förankrad demokratin i Europa är. I Polen, Ungern, Frankrike, Tyskland, Grekland, Italien och många andra EU-länder växer de högernationalistiska partierna, som tillsammans beräknas få mellan 20 och 25 procent av rösterna till EU-parlamentet. En gemensam nämnare för den politiken är att yttrande- och pressfriheten konsekvent naggas i kanten.

Viljan att kontrollera informationen och tysta kritiska röster tycks vara en ryggmärgsreflex hos många ledare. För den som anser sig stå för den enda rätta tolkningen av vägen framåt gäller det att på olika sätt styra vad som publiceras.

SEX AV TIO SVENSKAR mellan 18 och 70 år anser att demokratin i Sverige försvagats de senaste fem till tio åren. Det visar en undersökning från Forum för levande historia. Känslan av delaktighet i samhället är också låg. 20 procent anser sig inte alls delaktiga. Bara en av tio känner sig mycket delaktiga.

Det är en farlig utveckling. Inför det stundande EU-valet har väljarnas stöd

för Sverigedemokraterna ökat markant. Enligt flera opinionsundersökningar kommer partiet att få mellan 15 och 18 procent av rösterna. Vad som händer med demokratin om SD blir det största partiet i nästa riksdagsval vet vi inte. Historien förskräcker.

DET ÄR LÄTT att ta demokratin i Sverige för given. Skolans ansvar för de ungas demokratifostran är stort och väl förankrat i läroplaner och andra styrdokument. Men även om de flesta lärare

Syftet är alltid att tysta oliktänkande och få större genomslag för sin egen linje.

I Ungern var 31 medier regeringsvänliga år 2015, i dag är den siffran 500. En effekt av det såg vi i december när protesterna mot ett lagförslag som ger arbetsgivare rätt att kräva 400 övertidstimmar och hålla inne lönen i tre år aldrig rapporterades i statskontrollerad media, trots att tusentals människor demonstrerade i Budapest. På så vis kunde förslaget trummas igenom utan större debatt. På så vis slapp också premiärminister Viktor Orbán kritik för den flyktingpolitik som lett till svår arbetskraftsbrist, vilken den nya lagen är ett försök att råda bot på.

I SVERIGE SKER försöken att kontrollera informationsspridningen med mer förfinade medel. Här är det näst intill politiskt omöjligt för en tidningsägare att medge att man inte vill ha självständiga redaktioner med starka, pålästa journalister. Men det finns många andra metoder att försvaga en kritisk mediareportering — från att minska resurserna till att lägga ut tidningar på entreprenad och kringgärda den ansvariga utgivaren med regleringar och en organisation som försvårar granskningar.

Det kan låta oförargligt, men när en

enda berättelse får dominera det offentliga rummet utan att någon ställer kritiska frågor, tystnar snart debatten. Med tiden ser allt färre skillnaden mellan det som är och det som skulle kunna vara. Alternativen till den gängse bilden lyser med sin frånvaro. Ingen hjälper till att sätta ljus på det som för tillfället inte är upplyst.

DE FLESTA AV oss har händerna fulla av vardagliga plikter och hinner sällan fundera eller engagera oss i mer än det vi har framför ögonen. Medias roll i en demokrati är därför att hjälpa oss att få syn på nya, oväntade infallsvinklar på en fråga. Men också att rota i det som skaver, vare sig det gäller olika ståndpunkter eller rena oegentligheter.

Vinsterna för en nation — eller för den delen en organisation — med att ha starka tidningar är många. Medborgarna — eller medlemmarna — som inte tycker som ledningen kan göra sina röster hörda. Debatten blir livligare, engagemanget i basen ökar och risken för toppstyre minskar. Tilliten i hela samhället ökar också när det finns en granskande funktion att vända sig till anonymt. Tidningar är även effektiva omvärldsbevakare som håller människor informerade i viktiga frågor.

VAD ÄR DÅ skolans roll i detta? En nyligen publicerad forskningsrapport från Göteborgs universitet som vi rapporterar om på sidan 11 visar att nästan alla ungdomar (88 procent) har svårt att skilja på reklam och redaktionellt producerad text i en vanlig dagstidning. De kan inte heller se skillnaden mellan en saklig text och en hårt vinklad. Även manipulerade bilder hade de 483 gymnasieelever som deltog i studien svårt att identifiera.

I TIDER AV filterbubblor och fake news har källkritik blivit en allt mer avgörande kompetens. Av samma skäl är det viktigt att lära sig förstå skillnaden mellan det som kallas content marketing och journalistik. Det luriga med det förstnämnda är att det handlar om reklambudskap förklädda till vanliga journalistiska texter. Risken med en sådan sammanblandning är att trovärdigheten för media sakta urholkas. Och när allt fler blir osäkra på vad som är vad — propaganda eller information att lita på — har den demokratiska utförbacken redan börjat.

Med dessa ord slutar jag som chefredaktör för Pedagogiska magasinet. Men fortsätt att höra av er med synpunkter, tips och frågor till den nya redaktionen. Håll debatten levande!